

פרק חמישי - הוציאו לו

גְּמָרָא. וְהָכָא מַחְתָּה דְקַטוּרָת, והטעם שכלי זה נקרא 'מחתה',
 כיון שהכהן גדול הותה ממנו מלא חופניו קטורת ומניח בכף. ויתכן
 שהיו מניחים את הקטורת במחתה שהיו חותים בה גחלים ככל
 יום מהמזבח (ר"מ מאיראן, וראה ריטב"א).

וְאִפְּלוּ בְזִמְן שְׁשִׁינְהוּן שְׁוִין תיקנו כך, כיון שאצל רוב הכהנים
 הגדולים, הגחלים מרובות מהקטורת (רש"י), ולפי זה, המשך דברי
 הגמ' 'וכמעשה דרבי ישמעאל בן קמחית' הוא בלשון שאלה -
 האם תיקנו כן גם לרבי ישמעאל בן קמחית שאצלו הקטורת היתה
 יותר מהגחלים, ומתרתת הגמ' שאכן גם לגביו תיקנו כך משום
 שזו חמה וזו צוננת (חשק שלמה, ע"פ מהרש"א). ויש שפירשו וגרסו
 בגמ' 'וכגון רבי ישמעאל וכו'', ומה שאמרו בזמן שניהם שוים
 לא דוקא הוא, אלא אין הבדל אם שניהם שוים או שהקטורת
 מרובה מהגחלים, ועל שניהם אומרת הגמ' שהטעם שלוקחים את
 הקטורת בשמאל הוא משום שזו חמה וזו צוננת (תוס' ישנים, וראה
 בחוקת היום).

שְׁהִיָּה חוֹפֵן אֲרִבְעַת קַבִּין בְּמִלּוֹא חֶפְנָיו, והיו עושים לו מחתה
 גדולה שיכול להקטיר עליה ארבעה קבין קטורת, שהרי לא
 היה יכול להקטיר במחתה הרגילה שהיא בשיעור שלשה קבין
 [כמבואר לעיל (מג, ב)]. כיון שבעת ההקטרה היו צוברים את
 הקטורת בגודש שמעל הגחלים [שכן המחתה עצמה היתה
 מלאה גחלים], וכיון שהגודש מחזיק רק שליש מהכלי [כמבואר
 בשבת (לה, א)], נמצא שבמחתה של שלשה קבין אי אפשר לצבור
 יותר מקב (מאירי, וראה שם שמחתה זו של שלשה קבין היתה לכהן בינוני,
 ולכהן שידיו קטנות ביותר עשו מחתה קטנה יותר). ויש שטובר, שלעולם
 היו מקטירים באותה מחתה שמחזיקה שלשה קבין גחלים, ומה
 שאמרו שהגודש הוא רק שליש מהכלי, היינו דוקא בסתם כלים
 שיש להם עומק [וגובהם כחצי רוחבם (רש"י שבת שם ד"ה שהן)],
 אולם המחתה שהיא רחבה ונמוכה, נכנס בגודש שלה יותר
 משליש (שפת אמת).

פַּעַם אַחַת סִיפֵר דְּרָבִים עִם עֶרְבֵי אֶהָד בְּשׁוּק וְכו', ומעשה זה
 היה ביום הכיפורים עצמו בין עבודה לעבודה, לדבר הנצרך (מאירי,
 וראה רש"י). ויש שפירש, שמעשה זה היה בערב יום הכיפורים
 (מהרש"א בשם הירושלמי יומא א, א, וראה מהר"ץ חיות שתמה, מדוע לא
 טבל בערב יום כיפור).

וְנִכְנַס יוֹסֵף אֲחִיו וְשָׁמַשׁ תַּחְתּוֹ, ולא נכנס ישבב לשמש תחתיו,
 כיון שכבר מת, או שאין ממנים סגן קבוע לכהן גדול, כדי שלא
 תיחלש דעתו שיש לו סגן קבוע לשמש במקומו (תוס' ר"ד). ויש
 שגרס 'וראתה אמן שלשה כהנים גדולים ביום אחד', ופירש
 שהכל היה ביום כיפור אחד, שבתחילה נטמא רבי ישמעאל ואחר
 כך ישבב, ונמצא שבאותו יום כיפור שימשו בכהונה גדולה שלשה
 מבניה של קמחית (מאירי, ע"פ ש"י יצחק, וראה דקדוקי סופרים).

וְכֹלֵן שְׁמִשׁוּ בְּכַהֲנָה גְדוֹלָה על ידי מקרים כגון אלו, שאחד מהם
 נטמא ונכנס אחיו לשמש תחתיו, אבל פשיטא שלא מתו בחייה,
 שאם כן זה לא היה שכר על צדקתה (תוס' ישנים, אולם ראה ביאורנו
 לעיל ד"ה ונכנס).

אֲמָרוּ לָהּ חֲכָמִים מַה עֲשִׂיתְּ שְׂכִיבִית לְכָה, וידעו חכמים שבזכותה
 זכו לכך ולא בזכות בעלה שלא היה בר מעלה כל כך. ועוד, שיתכן
 שהם לא היו מאותו הבעל (מהרש"א).

כֶּף בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים לְמַה לִּי מְלֵא חֶפְנָיו וְהִבִּיא אֲמָר רַחֲמָנָא, ואף
 שגם בשאר ימות השנה מקטירים בידים [כמבואר במשנה בתמיד
 (ו, ג, ראה רא"ש שם)], מכל מקום כל השנה צריך כלי לקדש את
 הקטורת בקדושת הגוף, אולם ביום הכיפורים שנאמר בו להדיא
 'מלא חופניו', גילתה תורה שאין צריך קידוש כלי, שידיו במקום
 כלי שרת הן (שיח יצחק ומרומי שדה, ע"פ תוס' להלן מח, א ד"ה מדפסיל
 ותוס' ישנים שם). ויש שפירש, שכל קושיית הגמ' היא רק לסוברים
 [בגמ' שבועות (יא, א)] שהמכתשת שכותשים בה את הקטורת
 היא כלי שרת ומקדשת את הקטורת בקדושת הגוף, ולכן סוברת
 הגמ' כאן שאין צורך בכף, אבל למאן דאמר שהמכתשת אינה כלי
 שרת ואינה מקדשת את הקטורת, אכן צריך את הכף כדי לקדש
 את הקטורת בקדושת הגוף (ה' מור ר"ז הלוי עמ' פב).

נְשַׁקְלִיָּה לְקַטוּרָת בְּחֶפְנָיו וְנִתְחִיָּה לְמַחְתָּה וְכו', וכהן אחר ניח
 את המחתה על הקטורת שנמצאת בחופניו, או שהוא עצמו יקח
 את המחתה בשיניו ויניח אותה מעל הקטורת, ואין בזה משום
 פגיעה בכבודו של מלך [וכפי שאומרת הגמ' בסמוך על ענין
 דומה], כיון שעושה כן בחוץ ולא בפנים (ריטב"א).

והטעם שהקטורת אינה חוצצת בין ידו למחתה, לפי שכל דבר
 שהוא לצורך עבודה אינו חוציצה (הערות הגרי"ש אלישיב, ע"פ הרא"ש
 תמיד לג, א). ועוד, שכיון שאין אפשרות אחרת להכניס את המחתה
 והקטורת ביחד, בהכרח שכן ציוותה התורה (הערות הגרי"ש אלישיב).

כְּדֵאֲשַׁכְּחֵן בְּנִשְׂאִים, והטעם שהוצרכו ללמוד מנשיאים, כיון
 שאם לא היינו מוצאים בשום מקום שהביאו קטורת בכף, לא היינו
 מחדשים מעצמנו דין הבאה בכף, אלא היה מביא ביד אף שנימחת
 כך יצטרך להוריד את המחתה באופן שאינו לכבודו של מלך,
 כיון שלא מצינו צורה אחרת להביא קטורת, ורק מאחר שמצינו
 בנשיאים שהביאו קטורת בכף, מסתבר שכונת התורה שגם כאן
 יביא קטורת בכף (הערות הגרי"ש אלישיב, וראה עוד גבורת ארי).

יִצְיָבָא בְּאֲרַעָא וְגִיזְרָא בְּשִׁמֵּי שְׁמַיָא, הרי הכף עם הקטורת
 היא עיקר המצוה, ואם כן אותה צריך לקחת בימין, ואילו את
 המחתה עם הגחלים שהן רק מכשיר מצוה, יקח בשמאל (מאירי;
 רבינו אליקים).

זו מְרוּבָה זֹו מוּעֵטָת וְכו', זו חֲמָה זֹו צוֹנְנָת, ומטעמים אלו לוקח
 את הכף עם הקטורת בשמאל, אף שהולכה בשמאל פוסלת בדם
 הקדשים ובשאר עבודות (רמב"ם עבודת יום הכיפורים ד, א), שכיון
 שאין אפשרות אחרת, בהכרח שכן ציוותה התורה (כסף משנה שם
 בת"י שני; וראה שם בת"י ראשון שצידד שהולכה פסולה בשמאל רק מדרבנן).
 והטעם שהגמ' שאלה 'יציא בארעא וכו'', ולא שאלה בפירוש
 מדוע מותר לו להוליך את הקטורת בשמאל, משום שהגמ' כאן
 סברה שעבודה בשמאל כשרה, וכסברת רב שישת בתחילה בגמ'
 להלן (מת, ב), אולם למסקנת הגמ' (שם) הולכה בשמאל פסולה
 (תוס' יו"ט).